

Codicologia

Màster en Cultures Medievals

Universitat de Barcelona. Curs 2012 – 2013

*Descripció codicològica del manuscrit 89
de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*

Docent: Dra. Gemma Avenoza

Alumne: Valentí Safont Gandia

Introducció

El manuscrit 89 de la Biblioteca Universitària de Barcelona conté una col·lecció de miracles, faules i llegendes ordenades alfabèticament. És una traducció de l'obra del dominic Arnau de Lieja (ca. 1276 – ca. 1309) *Alphabetium narrationum*, i el text medieval català ha estat publicat en edició moderna dos cops, un el 1881 per Marià Aguiló a la Biblioteca Catalana, i recentment el 2004 a cura de Josep-Antoni Ysern Lagarda a la col·lecció “Els Nostres Clàssics” de l'editorial Barcino.

Els textos s'ordenen alfabèticament per la primera lletra, amb una breu menció de la font llatina. Totes dues edicions estan pensades per publicar-se en dos volums; en el cas de l'edició d'Aguiló, el primer volum conté fins a la darrera narració corresponent a la lletra K, un miracle de santa Caterina “Miracle e eximpli con sancta Catalina ab dal | tres fantes vergens aparech a un devot hom”, en els folis cxlv verso i cxlvj recto, i tota la resta en el segon volum. En canvi, el primer volum de l'edició d'Ysern comprèn fins als miracles que comencen per g, amb el miracle del f CXV verso “Miracle e eximpli con lo peccat dela gola es | molt desplaent adeu”, i el segon la resta de narracions.

El manuscrit no té característiques que dificultin excessivament la seva descripció. Amb tot, la col·lació ha estat l'element en què hem trobat més entrebancs. Vam haver de revisar-la tres cops per verificar les dades, i els errors que havíem fet estaven en els plec on faltaven folis. Cercant a internet informació sobre Arnau de Lieja, vam trobar les fitxes de descripció del manuscrit del Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes i la de la base de dades Philobiblon. Hem contrastat les nostres dades amb l'inventari de Francisco Miquel Rosell i les fitxes d'aquestes dues pàgines web.

Hem utilitzat el manuscrit en línia per verificar detalls de decoració i transcriure els *incipit* i *explicit*.

La resta d'elements del manuscrit no ens han plantejat cap dificultat excessiva.

Nom: Valentí Safont Gandia

Data: 3/V/2013 – 10/V/2013 – 17/V/2013 – 23/V/2013 – 6/VI/2013 – 20/VI/2013 – 21/VI/2013 – 24/VI/2013 – 25/VI/2013 - 5/VII/2013 - 6/VII/2013 – 7/VII/2013 – 8/VII/2013 – 09/VII/2013 – 10/VII/2013

Ubicació actual

Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Secció de reserva

Col·lecció: Manuscrits

Signatures:

Signatura: ms 89

Olim: 21 – I – 24 en vermell

Història:

No hi ha dades. El manuscrit degué pertànyer a algun convent de Barcelona. L'antiga signatura és Tom 155

Títols a Ms/Ed:

RECULL | DE EXEMPL[ES] | Y MIRACLES | *PER ALFABETO* – Lletres daurades sobre fons vermell (al teixell)

Recull de exemples y miracles | ordenat per alfabeta | Tom 155. En tinta negra (segona guarda)

f. 1r Incipit. ...uee un diable poch molt negre e spaumentable qui tiraue ab un | arch segetes de foch
contra labat

f. 294v ...deffenents | contra tota jllusio

Dades de còpia:

Nom del copista (i f.): desconegut

Lloc de còpia (i f.): desconegut

Data de còpia (i f.): Època segons catàleg o dades internes: segona meitat del segle XV, segons Rosell (1958), i Riera i Sans (1987) el situa a la primera meitat del segle XV.

Destinatari de la còpia (i f.): desconegut

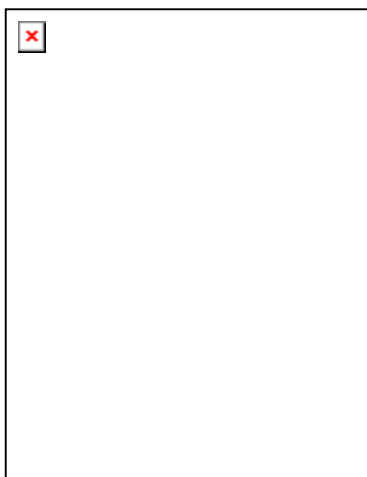
COLOFÓ: No en té

Material: Pergamí CPPC

Format: in folio

Relligadura: De finals del segle XVIII. Pergamí sobre cartó, llom sense nervis ni cap motiu decoratiu dels propis als convents; teixell de pell vermella enganxat al llom amb lletres daurades.

Al verso de la primera guarda del principi, i al verso de la primera guarda del final, es pot distingir una marca d'aigua que té escrita la paraula “carbó”. En el repertori de marques d'aigua coordinat per Bosanta Campos (2000), correspon a la marca d'aigua n° 332 i data de 1792.

Conservació: Incomplet. Li manca el foli del principi i altres en diferents plecs.

Condició: Manquen el foli I del primer plec, el foli CXI del plec 12è, el foli CCXII del plec 21è i el foli 292 del plec 30è.

Alguns folis amb talls (XIX, CXLII, CXLVII, CLII, CLVIII, CLXIII, CLXV, CCXII, CLXXI, 293), que no impedeixen la lectura del text.

Hi ha taques als folis CXXXV (recto i verso), CXXXVI (recto i verso), que no afecten la lectura; en canvi, al CXXXVII recto la lectura en resta afectada, i al foli CXXXVIII la taca persisteix, però esdevé més difusa.

Mides:

	alt	ample	lloc
Rellig.:	320 mm / 330 mm	223 mm	Coberta anterior
	315 mm	240 mm	Coberta posterior
Full:	318 mm	229 mm	f. xij r
Caixa:	210 mm	160 mm	f. vij r
Caixa:	210 mm	157 mm	f. xij r

Caixa:	210 mm	160 mm	f. xxxv r
Caixa:	220 mm	155 mm	f. lxxxv r
Caixa:	220 mm	155 mm	f. clxxxv r
Caixa:	210 mm	150 mm	f. cclv r
Caixa:	210 mm	163 mm	f. ccxcj r

Distribució de la pàgina:

Núm. columnes: Una columna a tot el volum, text escrit a línia tirada.

Núm. línies/col. (i lloc):

	núm.	lloc
col.	a tota pàgina	a tota pàgina
Lín.	30 línies	f. vij r
lín.	30 línies	f. xij r
lín.	29 línies	f. xiij r
lín.	30 línies	f. xxxv r
lín.	29 línies	f. xxxviij r

lín.	30 línies	f. lxxxv r
lín.	30 línies	f. xcviij r
lín.	28 línies	f. clxxxv r
lín.	30 línies	f. cclv r
lín.	30 línies	f. ccxci r

Detall de la foliació:

Folis totals del volum

ii folis de guarda + ii - ccxcij foliació original + ii folis de guardes

Foliació antiga en tinta vermella i xifres romanes a l'angle superior extern. Una mà moderna folia el f ccxcij com 291, car té present la manca del f. 1.

Col·lació

ordre, nombre de folis, etc.

1(4/5) 2-7(10) 8(4/5) 9-21(10) 22(4/5) 23(10) 24(8) 25-29(10) 30(4/2)

Quadern	N. folis	posició (ff.)	centre plec	Reclam
1 ^r	9	II – X	4 – 5	no té reclam
2 ⁿ	10	XI - XX	5 – 5	abraça e besalo
3 ^r	10	XXI – XXX	5 – 5	los hagues
4 ^t	10	XXXI – XL	5 – 5	Carnis temptacionem

5 ^e	10	XLI – L	5 – 5	Elo clergue
6 ^e	10	LI – LX	5 – 5	e creguist
7 ^e	10	LXI - LXX	5 – 5	e prendra
8 ^e	9	LXXI - LXXX	4 – 5	laltre diable
9 ^e	10	LXXXXI [sic] - 90	5 – 5	e feeren
10 ^e	10	XCI - C	5 – 5	cions e que
11 ^e	10	CI - CX	5 – 5	uentre
12 ^e	10	CXI - CXX	5 – 5	del cors
13 ^e	10	CXXI - CXXX	5 – 5	perdo
14 ^e	10	CXXXI – CXL	5 – 5	Juliani confessoris
15 ^e	10	CXLI - CL	5 – 5	no deya
16 ^e	10	CLI – CLX	5 – 5	Miracle dela gloriosa
17 ^e	10	CLXI - CLXX	5 – 5	e lenya
18 ^e	10	CLXXI - CLXXX	5 – 5	philossoff dix
19 ^e	10	CLXXXI - CXC	5 – 5	metzines a son marit
20 ^e	10	CXCI – CC	5 – 5	eximpli de gran obediencia
21 ^e	10	CCI – CCX	5 – 5	son e de aquella
22 ^e	9	CCXII – CCXXI	4 – 5	la cremassen

23è	10	CCXXII – CCXXX	5 – 5	que recompte
24è	8	CCXXXI – CCXXXVIII	4 – 4	eximpli com neguna persona
25è	10	CCXXXI - CCXXXIX	5 – 5	Açi se acaben los miracles
26è	10	CCXL – CCXLVIII	5 – 5	Salencium
27è	10	CCLIX – CCLXVIII	5 – 5	Stude [sic] debent
28è	10	CCLXIX – CCLXXVIII	5 – 5	Tant com io pogui
29è	10	CCLXXIX - CCLXXXVIII	5 – 5	ab ella
30è	6	CCLXXXIX - CCLXXXV	4 – 2	No té reclam

Observacions

Plec 8è. Manca ell f74, però en roman un taló (fig. 1)

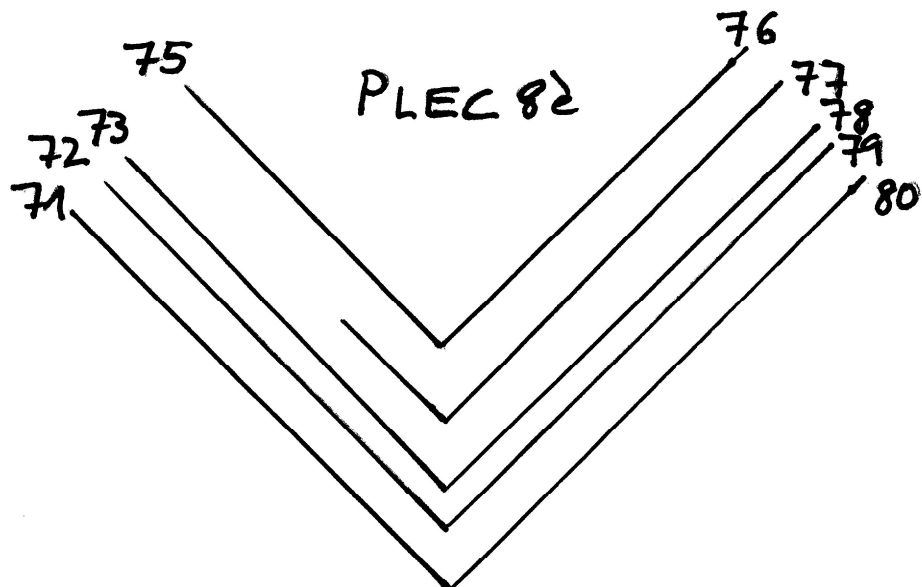
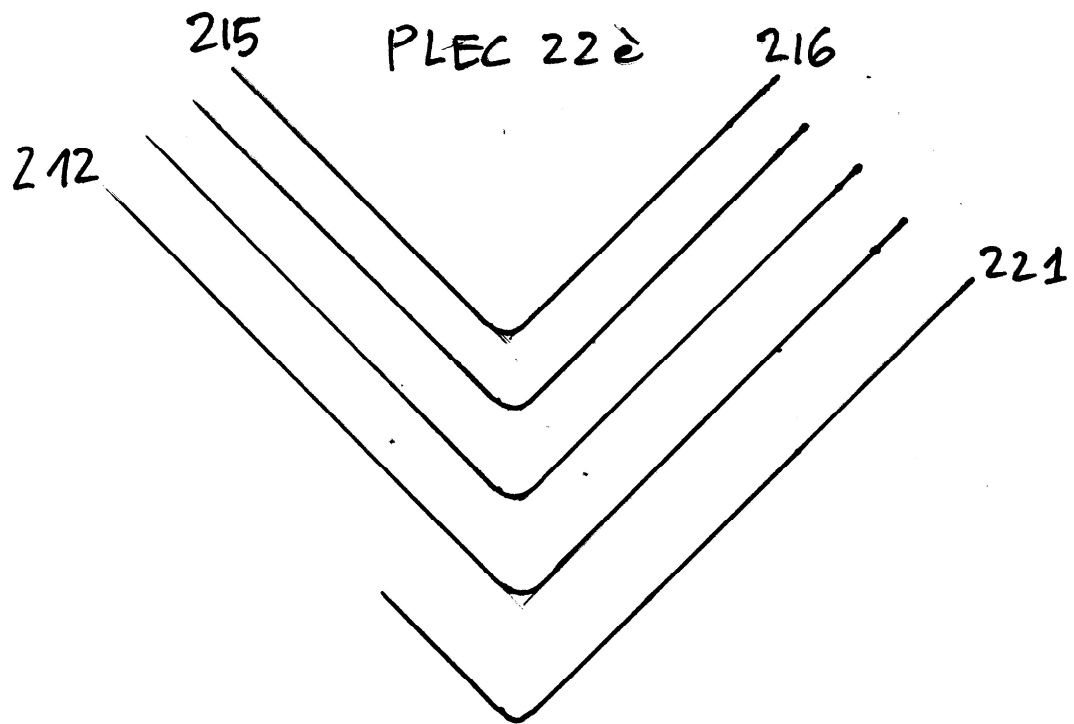
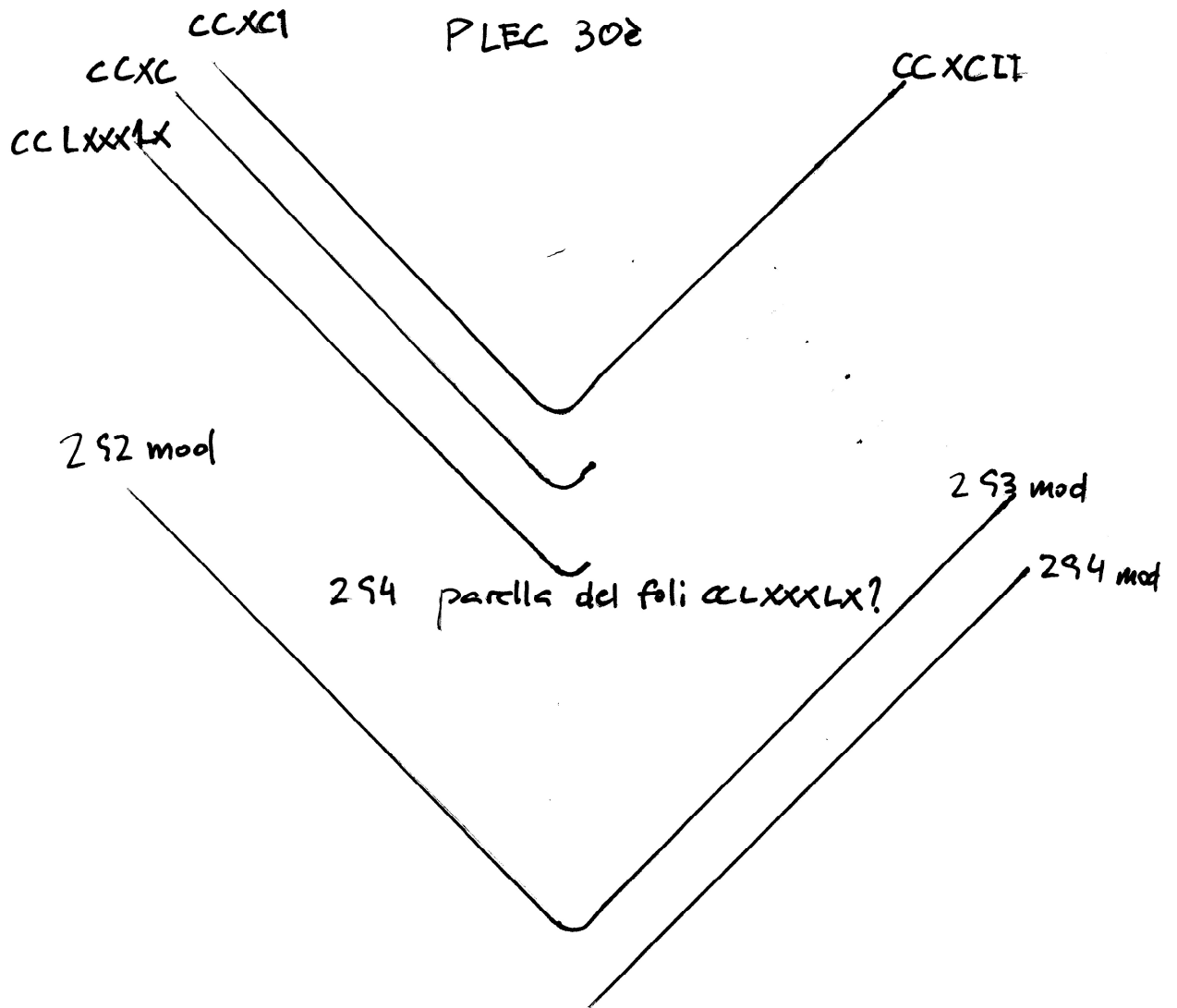

Figura 1

Plec 22è. Manca el f211, però en roman un taló (fig. 2)

Plec 30e. Potser el foli 294 mod i el foli cclxxxlc podrien estar aparellats (hipòtesi de la Dra. Gemma Avenzoa).

Plec 26è. fclviiij hi ha dos reclams, el segon dels quals està guixat amb un traç vermell: "eximpli con es gran virtut", i l'altre en vermell "scilencium"

Foliació (errors)

Foliació antiga

Del cv passa al cxvi; al foli cvij el foliador antic corregeix l'error esborrant la x

cxxxviiij (per cxxviiij), clxxviiij (per clxxviiiij), clxxix (per clxxx); una mà moderna ha foliat els dos darrers amb 179 (per clxxviiij) i 180 (per clxxix).

ccxxviiiij està tallat i les lletres xviiiij han desaparegut

Foliació moderna

90 (manca la foliació antiga), 290 (per ccxcj), 291 (per excij), 293 i següents manca la foliació antiga

Sign. de quadern (errors): No té signatures de quadern

Mà o mans i lloc:

Al recto de la primera guarda hi ha escrit: 21-1-24, en llapis vermell, antiga signatura.

Al verso de la segona guarda una mà moderna posterior ha escrit “Recull de exemples e miracles | ordenat per alphabeto | Tom 155”.

Al f. cxliiijr té una nota en una altra mà moderna que diu “final del 1er volum”; al f. CCXCIIv una altra mà moderna ha escrit “falta un fol.”, i al f. 293 ha escrit al marge superior “faltan dos fol.”

Al f. ccxcij verso, 291 en foliació moderna, una mà moderna hi ha copiat el text que faltava.

Filigranes i lloc:

Inicials vermelles o blaves amb filigranes

Decoració:

Rúbriques en vermell. Calderons blaus o vermells. Tocs de color vermell en majúscules

Foliació antiga en tinta vermella

Lletres inicials en tinta vermella o blava, amb decoració geomètrica i filigranada

Les inicials historiades

Totes les inicials són d'estil gòtic, en diferents tonalitats de blaus, vermells i verds.

f. xxxiiij r. miracle de .i. *bisbe* bisbe bisbe [sic] qui no dix les paraules que deuie | dir al batejar a .i. *hom*

B majúscula de la paraula *Babtismo*. Il·lustra la desaparició de l'aigua baptismal en un pila, en no dir bé les paraules de baptisme un bisbe arrià. S'hi representa un home dins d'una pla baptismal acompanyat d'una dona, un home i un bisbe, que està llençant l'aigua a l'home dins de la pica. Tons blaus i vermells, amb filigranes als traços horitzontals de la lletra B perllongats.

f. xxxix v

Rúbrica *eximpli de un clergue qui cuydaue be cantar be can | tar [sic] e cantaue molt levement*

C majúscula del mot *Cantus*, que conté tres figures humanes, una dona, un infant i un sacerdot mirant cap a l'altar en el moment de fer missa. L'escena està encerclada per les ales de dos àngels, dos de les quals formen el traç de la C i les altres dues clouen l'escena. Tonalitats de blaus i vermells.

f. xcij r

No es pot distingir la imatge perquè està molt malmesa. Sembla que hagi estat esborrada expressament.

Rúbrica *Miracle de un hom pelegri qui sen briaga | e mes penyora en la tauerna per lo ui la sua es | clauina*

f. ciiij r

Rúbrica Eximpli *de gran uirtut de castedat de eugenia donzella filla de phelip senyor de alexandria*

Escena emmarcada per quatre àngels. Hi conté cinc figures humanes en un espai obert i clos per uns murs, una masculina i quatre femenines, una de les quals mostra el seu cos nu, aixecant la capa que el cobreix. Dues persones miren l'escena des de fora de l'espai clos, dalt dels murs. Tons verdosos.

f. cxij r

Rúbrica Eximpli *com titus fill de uestaspasia torna para latich per gran goig e pleer que ach con sabe que son pare ere fet emperador de roma e com ioseffus guarit a titus paralatich*

G majúscula amb elements antropomorfs (rostre). Dues figures humanes, una que representa Titus i l'altra un cavaller, en el moment que Titus, després de ser guarit per Josep, rep com a familiar seu el cavaller que està fent una genuflexió davant seu. Altres dues figures masculines miren l'escena. Tons blaus, vermells i verdosos.

f. cxvi r

Rúbrica Miracle e eximpli *con es santa e uirtuosa cosa la confessio feta amb vera contriccio e deuocio*

G majúscula formada per ales d'àngels. Quatre figures humanes, una de les quals ocupa el centre de l'escena i representa l'heretge que es guareix de les cremades de les mans, amb les mans alçades i mostrant el palmell de les mans al lector. Tons blaus, vermell i verdosos.

f. cxxiiij r

Rúbrica Miracle que sent iacme feu a un pelegri qui mori en lo pelegrinatge de sent jacme

J majúscula antropomorfa de *Jacobi*, amb un pelegrí representat amb els seus atributs, com a asta de

la lletra. En la imatge hi apareix sant Jaume muntant a cavall amb un pelegrí a la gropa del cavall. Tons blaus, vermells i verdosos.

f. cxliiij v

Rúbrica Eximpli de les condicions de la forma de la persona | del emperador carles

C majúscula de *Carolus*. La miniatura representa l'emperador Carles dirigint les obres de construcció d'un monestir, mentre sosté amb la seva mà esquerra un filacteri amb les lletres de l'abecedari i amb l'índex de la mà dreta assenyala a l'obra. Tons marrons. Els contorns estan malmesos, però la imatge es conserva prou bé.

f. cxlvj v

Rúbrica Miracle e eximpli con santa maria magda | lena resuscita la muller del príncep della ciutat | de Massella.

M majúscula. Narra la resurrecció de la muller del príncep de Marsella, morta després del part durant un viatge de pelegrinatge a Sant Pere del Vaticà. La inicial és una M i conté cinc personatges, quatre en una platja i un altre, que representa Déu, en el cel. Els altres quatre personatges representen Maria Magdalena, el marit, la muller que jeu a terra i el fill. El fill apareix representat com una criatura d'un o dos anys en lloc d'un nou nat. Al fons s'hi veu una nau.

f. clxvij v

Rúbrica Eximpli de la gran compiacència de lagre | mes que continuement gitaua en labat arzeni | e del poch dormir que ell feya

L majúscula de *labor*, amb la figura humana que representa l'abat Arseni com a asta de la lletra. En el centre de la imatge es representa l'abat amb els seus atributs, agenollat davant un altar amb una crucifixió. Tons marrons i verds. Ornamentals florals de tons blaus, vermells i verds. Ben conservada.

f. cxciij r

No té rúbrica. Miracle de l'enderrocament del temple de la Pau la nit que la verge Maria va donar a llum Jesús.

D del mot *Datalis*. Es representa la construcció del temple de la pau per uns obrers, supervisats pels funcionaris romans que assenyalen l'obra amb l'index. Tons vermells, blaus, verds. Ben conservada.

f. ccj r

Rúbrica. Eximpli de gran obediencia *que ach .i. mongo*

O del mot *Obediencia*, emmarcat en elements arquitectònics semblants a una finestra, per on es veu un monjo assegut, escrivint una S, i un altre monjo dret que li dóna un ordre. Tons verds, blaus i vermells. Ornamentacions vegetals. Ben conservada.

f. ccxxxix r

Rúbrica. Eximpli *con neguna persona qui deu uulla seruir | no deu habitador [sic] entre los omens del mon*

Q del mot *Quies*, emmarcat en elements arquitectònics semblants a una finestra per on es veuen i ermità i dos monjos que observen l'aigua que conté un terràs. Tons blaus, vermells i verds.

f. ccxl v

Rúbrica. Eximpli de saüia resposta *quel emparador tibe | rio cesar feu aaquells qui li consellauen que apres mo | It sos pobres per hauer dels tresor*

R del mot *Rapina*. Cinc figures humanes assegudes, una de les quals és més gran que les altres quatre i que representa l'emperador Tiberi, que està coronat i du una espasa a la mà dreta. Les altres quatre estan assegudes al seu davant i representen els seus consellers. Tons blaus i vermells en la imatge, i verds en les ornamentacions.

f. ccxlix v

Rúbrica Miracle e eximpli de un bisbe qui mana a | un clergue no digues missa quescun die per los | deffunts.

S de *Sacerdos*. Al centre de la imatge apareix el bisbe al qual tots els cadàvers es queixen per haver ordenat al sacerdot que no fes missa per les seves ànimes tots els dies. Al fons hi ha una església. Tons blaus i verds, i marrons a l'església. La lletra S és darrere de la figura del bisbe.

f. cclxxij r

Rúbrica Eximpli meravellos de gran onestat de .i. clergue

T del mot *Tangi*. Cambra on es veuen quatre persones, el clergue protagonista que jeu al llit moribund, dues persones al costa del llit i la serventa que s'acosta a tocar el clergue per saber si encara és viu. Tons vermells, blaus i verds, i ornamentacions vegetals en els mateixos tons.

f. cclxxx v

Rúbrica Eximpli de .i. cambrer de .i. rey e de [.i.] sartre de .i. custurer

V del mot *Vindicant*. Cinc figures humanes, quatre dretes i una asseguda sobre una taula. Representa l'escena en què dos dels personatges agafen pels pols la figura que representa el protagonista de l'exemple. Tons vermells i verds, amb alguns blaus. Ornamentacions vegetals en els mateixos tons.

f. ccxcij r

Rúbrica Miracle e eximpli com sent macari feu | parlar una calauera de un hom mort la qual era | stada dels sacerdots dels gentills

X de *Xpiani*. Representació de sant Macari adreçant la paraula a una calavera que és a la part inferior de la imatge. La lletra X és darrere de la figura del sant, de manera que a l'espai superior entre les astes de la X s'hi representa la llum del cel amb el color blau, i a l'espai inferior la mort amb el color negre. Tons blaus i foscos, alguns tocs de verd. Ornamentacions vegetals amb tons de verd i blau.

f. ccxcij v

Rúbrica Miracle con una ymatge de ihu xpst qui staua | en un ort guari una fembre de fflux de sanch e | com lempador Julia aposteta feu leuar del dit ort | la dita ymatge [...] feu una a la sua semblança

Y del mot *Ymago*. Figura humana dreta que representa Jesucrist carregant la creu, i una dona totalment coberta de roba fosca, agenollada i pregant davant la imatge de Jesús. Tons verds, blaus i negre. El traç inferior de la Y es perllonga creant ornamentacions vegetals; a la parta superior una branca d'una planta es recolza en les dues astes superiors de la Y

Altres elements ornamentals

En alguns folis, algunes lletres no inicials que es troben a la primera línia tenen ornamentacions a les astes, que a més es perllonguen exageradament, com succeeix, per exemple, en una d en aquesta posició en el foli lxxix v.

Altres dades:

Pauta: (sí o no): Sí

Tipus (cfr. Derolez): 13 Dérolez. Les línies horitzontals de la pauta no depassen la caixa d'escriptura. Només les línies verticals de justificació s'estenen fins gairebé als extrems.

Materials de la pauta: Punta seca

Perforacions: (sí o no). No

Reclams (i f.): (sí o no) Sí, al darrer foli de cada plec.

Posició i orientació: Horitzontals centrats i encerclats entre ornaments

Signatures de quadern o bifoli: no té signatures (no es veuen)

Primera línia escrita o en blanc?: Primera línia escrita

Antic(s) posseïdor(s): No consta la informació

Persones o institucions vinculades: No consta la informació

obres al volum:

ff. 1-191 v Arnau de Lieja, *Recull d'eximplis i miracles*

Inc. acèfal f. 1] uee .i. diable poch molt negre e spauentable

Expl. f. 291v] al seu manament cuydantse *que abans*

f. 292 v *Narració de l'origen i l'establiment de l'orde de cartoixa*

Rúbrica. Aquesta ystoria deius *scrita* se compte per la qual | manera lorde de cartoixa fou stablida e apres comen | sament per Bruno maestre en teologia

Incipit text. Fo un gran clergue regent ...

Explicit, text incomplet] E los dits maestres e clergues oyda *aques*[...]

f. 293 r-v *Fragment del Valter e Griselda de Petrarca traduïda al català*

Inici acèfal al f 293 r: uant tots quax per escarn dixli

Explicit. f. 293v ...en casa sua alegre de son *matrimoni* e de sos *inffants*

f. 294 r *Raons per les quals l'església catòlica prohibeix als cristians de menjar carn els divendres*

Rúbrica. Aquestes son les rahons per les quals la santa | esgleya de deu ordena que negun *christia* o *christiana* | no menias carn en diuendres

Incipit. En diuendres en hora de nona [...]

Explicit. En diuendres Helies e Noch pugnaran e batalla | ran ab *antechrist* e sera uençut

f. 294 r – v *Millories que hom obté el dia que es veu el cos de Jesucrist*

Rúbrica f. 294r. Aquests son los m[er]rits e guardons *que* [...] persona lo die que ueu lo cors de ihu xpt segons sent agosti en lo libre della ciut[at de] deu

Incipit f. 294r Primerament *que* aquell du *que* la persona uen lo cors de jhu xst [...]

Explicit f. 294v per langell li son remunerats e comptats

f 294 r *Virtuts que té l'aigua beneïda, segons el papa Alexandre V*

Rúbrica. f. 294r. Alexandre papa V apres sent .p. posa en un | decret que feu vj uirtuts que ha laygua | beneyta les quals son aquestes deius scrites

Incipit. Primerament toll sollicitat e scampament de cor

Explicit. La .vj. toll erroneas fant asimes deffenents | contra tota illusio

Notes:

Observacions generals

En el foli VII hi ha un 13 escrit amb llapis per una mà moderna (s. XIX), al marge exterior, a mitja pàgina, que no es té relació amb cap foliació. Correspon a la numeració que Marià Aguiló va utilitzar per ordenar les narracions en la seva edició de 1881 dins de Biblioteca Catalana. És, doncs,

la tretzena narració que hi ha des del primer foli conservat.

Bibliografia emprada:

Manuscrit 89 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona

Aguiló, Marià (edi.) (1881). *Recull de exemplis e miracles, gestes e faules e altres ligendes ordenades per A-B-C tretes de un manuscrit en pergami del començament del segle XV, ara per primera vegada estampades*. 2 volums. Barcelona: Llibreria d'Àlvar Verdaguer.

Lieja, Arnau (2004). *Recull d'exemples i miracles ordenats per alfabet*. Edició crítica de Josep Antoni Ysern Lagarda. Els Nostres Clàssics. Col·lecció B; 23 – 24. Barcelona: Editorial Barcino, Fundació Jaume I.

Philobiblon BITECA cod. Vicenç Beltran, Gemma Avenoz, Lourdes Soriano [en línia] The Regents of the University of California, 1997 - 2012

<http://ucblibrary4.berkeley.edu:8088/saxon/SaxonServlet?source=BITECA/Display/1247MsEd.xml&style=templates/MsEd.xsl&gobk=http%3A%2F%2Fucblibrary4.berkeley.edu%3A8088%2Fxtf%2FServlet%2Forg.cdlib.xtf.crossQuery.CrossQuery%3Fmode%3Dphilobiteca%26city%3D%26library%3D%26shelfmark%3D89%26daterange%3D%26placeofprod%3D%26scribe%3D%26publisher%3D%26prevowner%3D%26assocname%3D%26subject%3D%26everyone%3D%26text-join%3Dand%26mode%3Dphilobeta%26browseout%3Dmsed%26sort%3Dtitle> [darrera consulta 25 de juny 2013]

Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes [en línia] Fundación Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes

<http://www.cervantesvirtual.com/obra/recull-dexemplis-i-miracles-gestes-faules-i-altres-llegendes-ordenades-per-abc/> [darrera consulta 10 de juliol 2013]

Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes [en línia] Fundació Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes
<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/recull-de-eximplis-e-miracles-gestes-e-faules-e-altres-ligendes-ordenades-per-abc-tretes-de-un-manuscrit-en-pergami-del-comencament-del-segle-xv-ara-per-primera-vegada-estampades-volum-i--0/html/> [darrera consulta 10 de juliol de 2013]

Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes [en línia] Fundació Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes
<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/recull-de-eximplis-e-miracles-gestes-e-faules-e-altres-ligendes-ordenades-per-abc-tretes-de-un-manuscrit-en-pergami-del-segle-xv-ara-per-primera-volta-estampades-volum-ii--0/html/> [darrera consulta 10 de juliol de 2013]

Bosanta Campos, José Luís (coord.) (2000). *Marcas de agua en documentos de los archivos de Galicia. Siglo XVIII. Tomo VI*. Fundación Pedro Barrié de la Maza Conde de Fenosa.

Miquel Rosell, Francisco (1958). *Inventario general de los manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona. I. Del 1 al 500*. Madrid: Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas. Servicio de Publicaciones de la Junta Técnica.

Traces. Base de dades de llengua i literatura catalanes [en línia] Departament de Filologia Catalana UAB <http://traces.uab.cat/record/49252> [darrera consulta 6 de juliol de 2013]

Carré, Antònia. “Amb un exemple s'entendrà més bé”, *AVUI CULTURA* [2004, 11 de novembre] p. 15 [article sobre l'obra d'Arnau de Lieja, arran de l'edició del *Recull d'exemples e miracles* a la col·lecció Els Nostres Clàssics de l'Editorial Barcino i la Fundació Jaume I, a cura de Josep-Antoni Ysern Lagarda]

Alturo Perucho, Jesús (2003). *Història del llibre manuscrit a Catalunya*. Col·lecció Textos i documents, 23. Barcelona, Generalitat de Catalunya

Riesco Terrero, Ángel (edi.) (2000). *Introducción a la Paleografía y la Diplomática General*. Madrid, Editorial Síntesis.